

Ὁ χρόνος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ «τόπος» τοῦ Θεανθρώπου

Ἰωάννη Κουτσουσίμου*

Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μὲ ἓνα πρόβλημα, ποὺ ταλανίζει τὸν ἄνθρωπο ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ ὑπαρξιακὴ κρίση δείχνει νὰ μεγαλώνει καὶ νὰ παραμένει σταθερή. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ σκέψη αὐτῆς τῆς κρίσης ἀναγκάζεται νὰ ἀναζητεῖ διεξόδους, οἱ ὁποῖες βέβαια ἀποδεικνύονται στὴ συνέχεια πραγματικὰ ἀδιέξοδα. Τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς ἰδεατῆς ζωῆς στὴ θέση τῆς αὐθεντικῆς καὶ μοναδικῆς ζωῆς του. Τὰ γεγονότα τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου ὑπενθυμίζουν στὸν ἄνθρωπο τὸ σύντομο τῆς παρουσίας του στὸ παρόν (ἢ καὶ στὸ μέλλον), καὶ ἔτσι διαπραγματεύεται ὄχι μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὸν Θεὸ ἀλλὰ μὲ τὸ ἰδεατὸ του προσωπεῖο κάποια ἐναλλακτικὴ, προκειμένου νὰ παραμείνει «ἀνίκητος» στὴν αἰωνιότητα τοῦ ἔκπτωτου κόσμου.

Αὐτὴ ἡ ἐναλλακτικὴ εἶναι τὸ λεγόμενο μετα-σύμπαν· ἡ ἰδεατὴ πλάση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀντικατάσταση τῆς γνήσιας πραγματικότητος καὶ τοῦ αὐθεντικοῦ Παραδείσου. Ἡ ἔννοια τοῦ μετα-σύμπαντος δὲν ἐμφανίσθηκε αὐθαίρετα, ἀλλὰ ὡς ἐπακόλουθο τοῦ μετα-χρόνου· τῆς ἀπόπειρας δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ μεταποιήσῃ τὸν παρόντα χρόνον σὲ μία διάρκεια πορείας καὶ ζωῆς, ὅπου δὲν ὑφίσταται τὸ ὄντως πρόσωπο (οὔτε φυσικὰ καὶ ὁ Θεός), παρὰ μόνον ἡ αὐτοθέωση τῆς ἰδεατῆς του εἰκόνας¹. Κατὰ

* Ὁ Ἰωάννης Κουτσουσίμος εἶναι διδάκτωρ Θεολογίας καὶ μεταδιδακτορικὸς ἐρευνητὴς τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας καὶ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

1. Ἐπὶ τῆς οὐσίας, ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρεῖ νὰ οἰκιοποιηθεῖ τὸ «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν» τοῦ Θεοῦ, ἀπαντώντας πάντοτε μὲ ἓνα ἰσχυρὸ «Ἐγὼ εἰμαι», ὅταν ἐρωτᾶται ποιὸς πραγματικὰ εἶναι. Δὲν δηλώνει τὴν αὐθεντικὴν του εἰκόνα ἀλλὰ ἓνα ἰδεατὸ προσωπεῖο, συμφυὲς τῆς δαιμονικῆς φαντασίας, ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ κυριαρχήσῃ μὲ ἐγωιστικὸ τρόπο ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων καὶ τῶν ὄντων. Ἀμφισβητεῖ δηλαδὴ τόσο τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ ὅσο καὶ τὴν παρουσία τῆς πραγματικῆς του εἰκόνας ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Ἡ αὐτοθέωση

συνέπεια, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτό του, τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπο καὶ τὴν παροῦσα ζωή. Βιάζει τὴν εἰκόνα του καὶ συνάμα βιάζεται καὶ ὁ ἴδιος νὰ προλάβει τὸν θάνατο. Χρησιμοποιεῖ μὲ τρόπο καταχρηστικὸ κάθε δυνατὸ μέσο γιὰ νὰ μεταποιήσῃ τὸν ἰδεατὸ ἑαυτό του σὲ μία ἀνίκητη καρικατούρα μπροστὰ στὸν θάνατο. Ἔτσι ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ πῶς ὁ θάνατος ἔχει ἤδη νικηθεῖ². Ἀγνοεῖ βέβαια ἀκόμη περισσότερο τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ τὸ βάθος τῆς κατασκευῆς του.

Ὁ ἄνθρωπος, μέσα στὴ βιασύνη καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ σύγχρονου κόσμου, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάτι βαθύτερο καὶ οὐσιαστικώτερο τῆς «τεχνικῆς». Ἔχει πραγματικὰ ἀνάγκη νὰ ἐγκύψει στὸν ἑαυτό του, νὰ τὸν παρατηρήσῃ καὶ νὰ τὸν γνωρίσῃ βαθύτερα, γιὰ νὰ διαπιστώσῃ πῶς διακατέχεται ἀπὸ ἓνα «ζωοποιό» καὶ ὄχι ἀπὸ ἓνα «τεχνικό» πνεῦμα. Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς οὔτε ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὸ διαρρήξῃ καὶ νὰ τὸ ἀλλάξῃ ριζικά. Ἐκεῖνος λοιπὸν κατασκευάσθηκε γιὰ νὰ συμβασιλεύῃ μὲ τὸν Δημιουργό του³, τὸν Βασιλέα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ βασιλεύσῃ στὸν κόσμος. Τὸ ζητούμενο εἶναι νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ ποιὸν καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀπὸ ποῦ ἔχει λάβῃ τὴν ἀέναη δύναμη καὶ ἔμπνευση τῆς δημιουργίας καὶ τῆς τεχνικῆς. Καλεῖται ὡς εἰκόνα «ἀπαράλλακτος τοῦ ὄντος»⁴, κατὰ χάριν, νὰ στρέφῃ τὴν ἀκοή τῆς παρουσίας του στὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας⁵. Ὅχι ὅμως σὲ αὐτὸν τὸν λόγο ποὺ ἐκεῖνος ἔχει στὸ μυαλό του ὅτι ἀποτελεῖ τὸ κέντρο τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἀνθρώπινο δηλαδή, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνον ποὺ προέρχεται ἐκ Πνεύματος ἁγίου.

δὲν εἶναι ἀνάδειξη ἑνὸς προσώπου, ποὺ εἶναι καὶ ἔχει νὰ προσφέρει ζωή, ἀλλὰ ἡ ὁλοκληρωτικὴ πορεία καὶ κίνηση πρὸς τὸ χάος, τὸ μηδέν, τὸ μὴ ὄν· βλ. Ἰω. Κορναράκης, *Ἡ μεταμόρφωση*, ἐκδ. Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 19-20.

2. «Ἦλθεν ἡ τῆς ζωῆς βασιλεία καὶ κατελύθη τοῦ θανάτου τὸ κράτος καὶ γέγονεν ἄλλη γέννησις, βίος ἕτερος, ἄλλο ζωῆς εἶδος, αὐτῆς τῆς φύσεως ἡμῶν μεταστοιχείωσις», Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, PG 46, 604C.

3. «Ὁ Θεὸς θέλησε νὰ γίνονται ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε αὐτὸς νὰ εἶναι δημιουργός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος συνδημιουργός»· βλ. π. Συμεὼν Κραγιόπουλος, *Γονεῖς καὶ παιδιά*, ἐκδ. «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας», Θεσσαλονίκη 2018, σ. 18.

4. Πρβλ. *Μηναῖον Αὐγούστου*, 6η, θ' ὥδῃ τοῦ Κανόνος.

5. Νὰ δρᾷ κατ' ἀκοήν, ὅπως τὸ βρέφος ποὺ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀναζητεῖ τὴ φωνὴ τῆς μητέρας του, ὅταν ἐκείνη τὸ καλεῖ κοντά του. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μητέρα τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι ἡ ὄρνις ποὺ ἐπισυνάγει τὰ νοσσία τῆς στίς πτέρυγές της. Δὲν τὰ ἐκβιάζει ἀλλὰ τὰ θρέφει, τὰ προφυλλάσσει καὶ τὰ ἀναμορφώνει· πρβλ. *Ματθ.* 23, 37.

Ὁ ἄνθρωπος, προτοῦ προστρέξει βιαστικὰ νὰ ἐξαφανίσει ἰδεατὰ τὸν πόνο καὶ τὸν θάνατο, προσκαλεῖται νὰ γνωρίζει αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: «καθάπερ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καταλλήλως τῇ χρεῖα σχηματίζεται παρὰ τῶν τεχνιτευόντων τὸ ὄργανον, οὕτως οἷόν τι σκεῦος εἰς βασιλείας ἐνέργειαν ἐπιτήδειον τὴν ἡμετέραν φύσιν ὁ ἀριστοτέχνης ἐδημιούργησε»⁶. Ὁ πρῶτος Τεχνίτης τῆς ζωῆς, ὁ Ἄναρχος, ἔδωσε στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου τὸ περιεχόμενο αὐτό, ποὺ εἶναι τὸ μοναδικὸ καὶ τὸ καταλληλότερο γιὰ τὴν ἄσκησι καὶ τὴ διαμόρφωσι τῆς βασιλείας στὸν κόσμον. Τίποτε μέσα του, τόσο στὸ σῶμα ὅσο καὶ στὴν ψυχὴ του, δὲν εἶναι διαμορφωμένο γιὰ κάτι λιγώτερο ἀπὸ τὴ βασιλεία⁷ καὶ τὴν πορεία πρὸς τὴ θέωσι. Κάθε ἀντίθετη πορεία, ποὺ τείνει νὰ καταλήγει στὸ χάος, δὲν εἶναι ἔμφυτη μέσα του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ παραποίηση καὶ ἄρνησι τοῦ αὐθεντικοῦ «εἶναι» του.

Κάθε στοιχεῖο μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι –κατὰ τὴ χάρι καὶ ὄχι κατὰ τὴν οὐσίαν– ἀντίγραφο τοῦ πρώτου Τεχνίτη τέτοιον ἀντίγραφο, ὥστε νὰ ταιριάζει καὶ νὰ ἀναλογεῖ μόνο στὸν βασιλέα, ὅπως ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος⁸. Συνεπῶς ὁ ἄνθρωπος, ὡς βασιλέας ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ διαχειρίζεται, νὰ καλλιεργεῖ καὶ νὰ αὐξάνει τὴν ὁμορφίαν τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ μέτρο τῆς δυναμικῆς τοῦ πνεύματός του, ὡς κατὰ χάριν ποῖημα τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Ὁφείλει νὰ πάψει νὰ ἀντιμετωπίζει τὸν κόσμον ὡς πεδίο πειραματισμοῦ τῆς παραποιημένης του σκέψεως γιὰ δημιουργικότητα καὶ νὰ τὸν ἀντικρύζει ὡς αὐτὸ ποὺ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξε· μία ἱερὴ πραγματικότητα, ὅπου ἡ τάξι, ἡ ἀρμονία καὶ ἡ ὁμορφία τῆς τὸν κάνουν νὰ διακατέχεται ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ ἱερὸ δέος⁹. Ὁ θαυμασμὸς αὐτὸς δίνει τὴ δυνατότητα στὸν ἄνθρωπον νὰ δημιουργεῖ μέσα στὸν κόσμον τὶς προϋποθέσεις ἐκεῖνες, ποὺ δὲν θὰ αὐξάνουν τὴν ἔντασι τῆς ὑπαρξιακῆς του κρίσεως προσπαθώντας νὰ ἐξαλείψει τὸν πόνο καὶ τὸν θάνατο, ἀλλὰ ποὺ θὰ τὸν κάνουν νὰ ἐνεργεῖ, ἀκόμη καὶ σὲ τεχνολογικὸ ἐπίπεδο, κατὰ τὸ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι»¹⁰.

6. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ΕΠΕ, τόμ. 5ος, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1987, σ. 36.

7. «Καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, τὸ τῆς δυναστευούσης τῶν πάντων φύσεως εἰκόνα γενέσθαι, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ εὐθὺς βασιλίδαν δημιουργηθῆναι τὴν φύσιν», ὁ.π., σ. 38.

8. Ὁ.π., σσ. 36-38.

9. Πρβλ. Δ. Κουτρομπῆς, *Ἡ χάρις τῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα ²2018, σ. 288.

10. *Ἰω.* 17, 21.

Μέσα σὲ αὐτὴν τὴν ἱερὴ πραγματικότητα λοιπόν, ποὺ εἶναι ὁ κόσμος ὡς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, ὁ χρόνος εἶναι πρὸς ὄφελος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι εἰς βάρος του. Καθὼς τὰ γεγονότα τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου τρομάζουν τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος –κατὰ τὴ φαντασία του– πιστεύει ὅτι δὲν θὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ζήσει γιὰ νὰ γευθεῖ τὸ ἰδεατὸ λίκνο τῆς ζωῆς, ἐπιχειρεῖ νὰ πράξει ὅτιδήποτε γιὰ νὰ βρεθεῖ στὸν λεγόμενο μετα-χρόνο· τὴν ἀποφυγὴ δηλαδὴ τοῦ προσωπικοῦ του παρόντος καὶ τὴν ἔνταξή του στὸν «τόπο» τῆς ἡδονῆς¹¹ – σὲ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ποὺ θὰ τὸν ἀπασχολεῖ μονάχα ἡ ἀτομικὴ ἐπιβίωση καὶ ἀθανασία τοῦ ἰδεατοῦ του προσωπεῖου ἢ τοῦ «τεχνητοῦ εἰκονιδίου» του. Ὁ παρὼν χρόνος τοῦ ὑπενθυμίζει συνεχῶς τὴ μικρότητά του καὶ τὸ πεπερασμένο τῆς φυσικῆς του παρουσίας¹².

Κατὰ τὸν διαχρονικὸ Πατερικὸ λόγο, ἀξίζει ὁ ἄνθρωπος, πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ χάρη τῆς ἀγάπης ποὺ ἐκχέεται στὸ πρόσωπό του, νὰ ἀναθεωρήσει τὰ πάντα μέσα του. Ὁφείλει νὰ γνωρίσει ἀπαρχῆς τὸ πραγματικὸ περιεχόμενο, τόσο τῆς ἰδίας τῆς ὑπάρξεώς του ὅσο καὶ τοῦ χρόνου. Ὁ λόγος ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ δὲν ἀκούγεται οὔτε καὶ ἐκλαμβάνεται «κοσμικῶ τῷ χρόνῳ» μέσα σὲ καθιερωμένες στιγμὲς ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου μέχρι καὶ τὴ δύση του, εἶναι πολὺ συγκεκριμένος, ἀναφορικὰ μὲ τὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ χρόνου· «χρόνος εἶναι ὁ “τόπος” τῆς συναντήσεώς μας μὲ τὸν Δημιουργό· χρόνος εἶναι ἡ διαδικασία τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ δημιουργία», καθὼς «ἡ δημιουργία δὲν ἔχει ἀκόμη ὀλοκληρωθεῖ»¹³. Στὸν κάθε ἄνθρωπο δίδεται κάποιος ἰδιαίτερος χρόνος, σύντομος ἀλλὰ ἐπαρκὴς γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς

11. Ἡ ἡδονὴ μέσα στὸν κόσμο εἶναι ἡ ἐπιλογὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ὁδὸν τοῦ Σταυροῦ. Εὐρισκόμενος στὴν κατάστασι τῆς ὄντολογικῆς ὁδύνης καὶ ζητώντας βοήθεια, ὁ ἄνθρωπος ξέρεῖ ὅτι θὰ λάβει ἀπάντησι ἀπὸ Ἐκεῖνον ποὺ ἐνσάρκωσε στὸν ἑαυτὸ Του τὸ ἔνδυμα τῆς ὁδύνης γιὰ νὰ χαρίσει στὸν ἄνθρωπο τὸν θρόνο τῆς πραγματικῆς ἡδονῆς· τὴ θέωσι δίπλα στὸν Θεό. Ἀντ’ αὐτοῦ ὅμως, ὁ ἄνθρωπος ἐπιλέγει τὴν ἡδονὴ ποὺ ἱκανοποιεῖ τὴ χαλιναγώγησι τοῦ δερματίνου χιτῶνος μὲ βέβαια ροπή πρὸς τὸν θάνατο· βλ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια διάφορα Θεολογικά*, Β' ἑκατοντάς, λδ', PG 90, 1233.

12. Βλ. Γ. Μαντζαρίδης, *Χριστιανικὴ ἠθικὴ II*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 538-539.

13. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Περὶ προσευχῆς*, μετὰφρ. ἀρχιμ. Ζαχαρίας, ἐκδ. Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2017, σ. 25.

σωτηρίας του¹⁴. ἤτοι γιὰ τὴ διαρκῆ ἀγαπητικὴ σχέση του μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε σύμπας ὁ ἄνθρωπος νὰ ὀδηγηθεῖ στὸν ἀπώτερο σκοπὸ του, ποὺ εἶναι ἡ θέωση.

Ὁ παρὼν χρόνος ἀποτελεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὴν ἀφορμὴ νὰ προσφέρει τὴν πολύτιμη παρουσία του στὸ προαιώνιο σχέδιο τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀτελεύτητὴ δημιουργία¹⁵. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ γεννιέται ἔχει ἤδη κληθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ὡς συντεχνίτης Του μέσα σὲ αὐτὸν τὸν κόσμο. Ξεκινάει δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἡμέρα νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴ διαμόρφωση καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς εἰκόνας του, ὡς εἰκόνας τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Τεχνίτη του. Ἐργάζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του ὥστε, ὡς ζωοποιημένη εἰκόνα, νὰ σχετίζεται καὶ νὰ χαίρεται ἀκατάπαυστα μὲ τὶς ἑτερες ζωοποιημένες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, τοὺς συνανθρώπους του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, τὸν ὁποῖο ἀνακαλύπτει καὶ μαθαίνει ἔμπρακτα καὶ ἐμπειρικά, μετέχει καθημερινὰ στὸν τρόπο ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ· μετέχει στὴν κοινωνία τῆς Ἀγίας Τριάδας¹⁶.

Ἄν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ξεπεράσει τὸν χρόνο τῆς ζωῆς ποὺ τοῦ δόθηκε μέσῳ τῶν τεχνολογικῶν ἐφευρημάτων γιὰ νὰ ἀντικαταστήσει τὴ γνησιότητα τῆς ὑπαρξῆς του μὲ κάτι ἰδεατὸ καὶ εὐ-θράστως ἀπτό, τὸ κάνει ὅχι γιὰ τὴ χαρὰ του κοινωνεῖν καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἀτομικὸ του συμφέρον νὰ ὑπεκφυγεῖ τὴ βέβαιη πιθανότητα τοῦ θανάτου. Εἶναι θεμιτὸ νὰ ἐφευρίσκει πράγματα, ποὺ βοηθοῦν τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐμπνευσθεῖ ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῆς δημιουργικότητος τοῦ κόσμου καὶ τῆς χαρᾶς ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ αὐτό. Ὅτιδήποτε ἄλλο ὅμως, ἀκριβῶς ἐπειδὴ προδιαθέτει ἓνα ἀτομικὸ συμφέρον, δὲν ἀπολήγει στὴν ὄντως χαρὰ, ἀλλὰ στὴν ἐπιβεβαίωση τῆς ἤδη ὑπάρχουσας ὀντολογικῆς ἀπόγνωσης πὼς τὸ πρόσωπο δὲν ἔχει βρεῖ τὸ προσωπικὸ του ὑπέρτατο νόημα. Δηλαδή, ὅσο εὐφάνταστο καὶ φαντασμαγορικὸ μπορεῖ νὰ δείχνει ἓνα νέο τεχνολογικὸ ἐπίτευγμα, στὴν

14. Ὁ.π., σσ. 25-26.

15. «Ἄλλωστε μὲ τὴν ἑνταξί του στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὁ πιστὸς ἐπενδύει σὲ αὐτὸν καὶ τὸν χρόνο τῆς ζωῆς του», Γ. Μαντζαρίδης, ὁ.π., σ. 537.

16. «Ἐχει τιμήσει ὁ ἔραστής Θεὸς τὸν ἐρώμενο ἄνθρωπο χαρίζοντάς του τὴν “εἰκόνα” Του: νὰ εἶναι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰκονισμὸς τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Θεοῦ», Χρ. Γιανναράς, Πτώση – Κρίση – Κόλαση, ἐκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 2017, σ. 47.

ουσία του παραμένει αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατασκευάσθηκε· ἡ κόλαση τῆς ἀτομικότητος¹⁷.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι ἀνασφαλής, ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν πραγματικὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπωθήσει τὴν αὐθεντικὴ του εἰκόνα εἰσάγοντας στὴ θέση τῆς μίας ἰδεατῆ, κυνηγώντας τὸν χρόνο. Καθίσταται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὑπόδουλος σὲ μίαν συγκεκριμένη ἰδέα, καθὼς οἱ ἡμέρες του δὲν τοῦ εἶναι ποτὲ ἀρκετὲς γιὰ νὰ μὴν αἰσθανθεῖ ἀπελπισμένος. Χρειάζεται ὅμως νὰ ἀντικρύσει διαφορετικὰ τὴν πραγματικότητά· νὰ τὴν ἀντικρύσει μέσα ἀπὸ τὸν τρόπο ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπόφασή του καλεῖται νὰ ὀριστεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἔνταξή του «στὸν τρόπο ζωῆς, ποὺ εἰσάγει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ φανερώνεται μὲ τὴ θεία Εὐχαριστία»¹⁸. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος «τόπος» μέσα σὲ αὐτὸν τὸν σύγχρονο κόσμο, ὅπου ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ πραγματικὰ νὰ ζήσει ἐλεύθερα, ὡς ὄντως εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ μυστήριον ἀποκαλύπτεται τὸ νόημα τῆς δημιουργικότητος, τὸ νόημα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ χρόνου καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀρχιτεχνίτη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου¹⁹.

Στὴ Θεία Λειτουργία ὁ σύγχρονος καὶ συνάμα ταλαιπωρημένος ἄνθρωπος δύναται νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ παράλληλα νὰ ἀντικρύσει τὸ νόημα τῆς ἀρχῆς τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ τὸ νόημα τοῦ προσωρινοῦ τέλους στὸν παρόντα κόσμος, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς²⁰. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ὁ «τόπος» τοῦ Θεανθρώπου· εἶναι ἡ θυσία Του, ἡ ὁποία ἱερουργεῖται πάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα καὶ ἀποτελεῖ τὴν καρδιά

17. «Κάτι ποὺ δὲν τρέφει ὅλους, κάτι ποὺ δὲν εἶναι χαρὰ ὅλων ... δὲν εἶναι οὔτε δική σου. Μιὰ δική σου χαρὰ –καὶ ἡ πιὸ μεγάλη– ὅταν δὲν εἶναι χαρὰ, τροφὴ καὶ ἀνακούφισι γιὰ ὅλους, δὲν εἶναι καὶ γιὰ σένα παρὰ ἄρνησι καὶ σαράκι. Ἄν ἡ χαρὰ σου μελιζόμενη διαιρῆται ἢ ἐσθιομένη δαπανᾶται, εἶναι κόλασι», Ἀρχιμ. Βασίλειος, *Εἰσοδικόν*, Ἱερὰ Μονὴ Ἰβήρων, Ἅγιον Ὄρος 2003, σσ. 109-110.

18. Γ. Μαντζαρίδης, *ὁ.π.*, σ. 539.

19. «Ἡ Λειτουργία τῆς Ἁγίας Τραπέζης φτιάχνει, ρυθμίζει καὶ ἀποτελεῖ τὰ πάντα ἐν πᾶσι», Ἀρχιμ. Βασίλειος, *Εἰσοδικόν*, *ὁ.π.*, σ. 99.

20. «Ὁ θάνατος εἶναι ἡ γέννησή μας στὴν αἰώνια ζωὴ ... ἡ εἰσοδὸς μας στὴν αἰωνιότητα εἶναι ἡ γενέθλιος ἡμέρα μας»· βλ. Ἀρχιμ. Ζαχαρίας (Ζαχάρου), *Ὁ κρυπτός τῆς καρδίας ἄνθρωπος*, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2016, σσ. 50-51.

τῆς ζωῆς καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ ἀνθρώπου²¹. Μέσα σὲ αὐτὸν τὸν «τόπο», τὸν ὁποῖο ὁ Θεάνθρωπος ἔθεσε ὡς τὸ ὑπέρτατο σημεῖο ἐντὸς τοῦ κόσμου, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ συναντηθεῖ μὲ τὸ νόημα καὶ τὴ σημασία τῆς ἀτελεύτητης δημιουργικότητος. Καθὼς διανοίγεται ἡ αἰωνιότητα, μπορεῖ νὰ συνειδητοποιήσῃ πὼς μέσα σὲ μία κατὰ κόσμον ἡμέρα εἰσάγεται σὲ αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀριστεῖ χρονικά.

Ὑπάρχουν ἄρκετοὶ ποὺ διερωτῶνται ποιό εἶναι τὸ καινούργιο, σύγχρονο καὶ οὐσιαστικὸ ποὺ μπορεῖ νὰ προτείνει ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι στοῦ πρόβλημα τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ τεχνολογικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ. Ἡ ἀπάντησή της, μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ καινὸ κέντρο της, δηλαδὴ ἡ Θεία Λειτουργία. Ἄν αὐτὸ παραγκωνισθεῖ ἢ προσπερασθεῖ ἢ παραποιηθεῖ ἀνθρωπίνως καὶ λογικῶς, τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔχει ἀπωλέσῃ τὰ πάντα, χάνοντας τὴν ἴδια στιγμή τὸν λόγο τῆς ὑπάρξεώς του. Ἐνα τεχνολογικὸ ἐπίτευγμα μέσα στὴ λαμπρότητά του μπορεῖ νὰ φανερώσῃ μία ἰσχὺ ποὺ θὰ κάνει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πιὸ εὐκόλῃ καὶ πιὸ βολικὴ. Θὰ ἔχει ὅμως πάντοτε καὶ μία ἡμερομηνία λήξεως. Ὅταν τὸ ἐπίτευγμα αὐτὸ φθείρεται, ὁ ἄνθρωπος ἀποκαλύπτεται ὅπως πραγματικὰ εἶναι: ἀνίκανος καὶ ἀδύναμος, ὄντας ἀπὸ ἐπιλογὴ τοῦ ἀπομονωμένος. Ἡ Θεία Λειτουργία ὅμως δὲν εἶναι μία κατὰ κόσμον χρονικὴ ἀκολουθία ποὺ ἔχει ἀρχή, μέση καὶ τέλος, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ τὴν ξεχάσῃ καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐφεύρῃ κάτι ἄλλο. Στὴν κοσμικὴ διάλεκτο εἶναι ἡ αἰώνια καινοτομία, ἡ ὁποία καλεῖ κάθε ὥρα καὶ στιγμή τὸν ἄνθρωπο κατ' ὄνομα νὰ θέτῃ μία καινούργια ἀρχὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ δὲν νοεῖται χρονικά, ἀλλὰ ὀρίζεται μέσα στὸν αἰῶνα τοῦ Θεοῦ.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἐκλάβῃ τὸν χρόνο τῆς ζωῆς του ὡς κάτι τὸ ἀμιγῶς ἀνθρώπινο, τότε ὅλα εἶναι ἀνώφελα. Κάθε ἐπιστήμη, κάθε τέχνη, κάθε τεχνικὸ καὶ τεχνητὸ μέσο θὰ ὑπάρχουν γιὰ νὰ καλύπτουν τὸν ἀέναο φόβο καὶ τὴν ἀνασφάλεια τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι δὲν βρίσκει καὶ δὲν ὑπάρχει γιὰ ἐκεῖνον κανένα νόημα. Ἄν ἀντιθέτως ἐκλάβῃ τὸν χρόνο καὶ τὸν κόσμον ὡς αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι, θεανθρώπινη πραγματικότητα, τότε θὰ διαπιστώσῃ πὼς ὁ μόνος αὐθεντικὸς χρόνος εἶναι ὁ λειτουργικὸς, καθὼς «δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἱστορία σὰν χρόνος, οὔτε ἡ δημιουργία σὰν χῶρος, οὔτε

21. Πρὸβλ. Ἀρχιμ. Βασίλειος, *ὁ.π.*, σ. 99.

ή λογική του πεπτωκότος ανθρώπου, ούτε ή τέχνη του παραπαίοντος ατόμου. Μέσα στη Λειτουργία όλα υπάρχουν αλλοιωμένα την καλήν αλλοίωσιν· δοκιμασμένα (συντετριμμένα και άνορθωμένα), σταυρο-αναστάσιμα»²².

Τό «τεχνικό πνεῦμα» πού προκύπτει μέσα από την προηγούμενη μελέτη της ένδοξοσμικῆς λογικῆς, ή όποία μέ τή σειρά της ζητεῖ τήν απόδειξη σέ καθετί πού τήν ὑπερβαίνει, εἶναι αὐτό πού ἐπιχειρεῖ μέ κάθε δικό του κατασκευάσμα νά κατανοήσῃ τόν ροῦ τῆς ζωῆς· νά παρέμβῃ καί νά παραβιάσῃ τόν λόγο τῶν ὄντων, προκειμένου νά ἐξαφανίσει διὰ παντός τήν ἤδη ἀπωθούμενη ψυχική σύγκρουση καί τήν ἀπόγνωση τῆς μικρότητας. Τό «ζωοποιημένο πνεῦμα» ἀντιθέτως ὑπακούει καί ἀκολουθεῖ τόν ἐνσαρκωμένο Λόγο τοῦ Κτίστη τῶν πάντων, χωρίς νά ζητεῖ τήν κατανόηση. Ἀντίθετα, φέρνει ἐνώπιόν του τήν βιωμένη σύγκρουση καί τήν ἀπόγνωση, προσκομίζοντάς τες στό Ἅγιο Θυσιαστήριο, στόν «τόπο» ὅπου ἐκδηλώνεται τό μεγαλύτερο καί ἀσύγκριτο γεγονός τῆς ζωῆς, ή «παναγάπη»²³. Ἀκόμη καί ἂν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος θυσιάσῃ τόν ἑαυτό του χάριν τῆς τεχνολογίας, ὥστε νά ἀποφύγῃ νά ἀντέξῃ τήν Ἀγάπη καί νά ἐπιχειρήσῃ νά καλύψῃ ἀκόμη καί τόν ἥλιο, εἶναι βέβαιον πῶς στόν ἴδιο χώρο καί χρόνο θά ὑπάρχει καί ὁ «οἰκουμενικός ἄνθρωπος». Ὁ τελευταῖος ἀποτελεῖ τόν κατὰ χάριν «θεάνθρωπο» τοῦ Θεανθρώπου, ὁ ὁποῖος θά εἶναι ἐκεῖ γιά νά προσφέρει τόν ἑαυτό του στόν ἀπελπισμένο –πλέον– σύγχρονο ἄνθρωπο.

Ὁ «οἰκουμενικός αὐτός ἄνθρωπος», ὁ ὁποῖος εἶναι παρὼν ἂν καί ἀφανής μέσα σέ αὐτόν τόν κοσμικό θόρυβο καί τή δίνη πού δημιουργεῖ, ἀποτελεῖ σήμερα τόν «τόπο» τοῦ Θεανθρώπου. Εἶναι αὐτός πού γνωρίζει πῶς κάθε ὥρα καί στιγμή συναντᾶται μέ τόν Θεάνθρωπο²⁴. Τολμοῦμε

22. Ὁ.π., σ. 97.

23. «Ἡ ὁλοκληρωτική ἀγάπη (ή “παναγάπη”), ἐνεκα τούτου εἶναι ὁλοκληρωτική, διότι περιέχει ὅλην τήν ἀλήθειαν, ὅλην τήν δικαιοσύνην καί ὅ,τι τὸ ὑψηλόν, τὸ εὐγενές, τὸ ἀθάνατον, τὸ εὐλογημένον, τὸ θεῖον»· βλ. Ἀρχιμ. Ἰουστίνος Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος, μετάφρ. ἱερομ. Ἀθανάσιος Γιέβτιτς, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα 1969, σ. 17.

24. Σέ αὐτόν τόν ἄνθρωπο ὁ Θεάνθρωπος βρίσκει καταφυγή, ὅταν οἱ σκληρὲς καρδιές τὸν ἀφήνουν ξένο καί ἐγκαταλελειμμένο ἔξω ἀπὸ τὸν χώρο τους. Ἔτσι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος εἶναι ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, βρίσκει τὸ ἐνδιαίτημά Του, τὸ κατοικητήριό Του, τὸν παρὰδισό Του, τὴν χαρά Του καί τὴν τρυφή Του στὴν καρδιά τοῦ οἰκουμενικοῦ ἀνθρώπου· βλ. Ἀρχιμ. Αἰμιλιανός Σιμωνοπετρίτης, *Ζωὴ ἐν Πνεύματι*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 32020, σ. 326.

νά καταθέσουμε αὐτὸν τὸν λόγο, διότι ὁ συγκεκριμένος ἄνθρωπος καλλιεργεί καὶ ἐκπληρώνει, σὺν Θεῷ, τὴν αὐθεντική του εἰκόνα· προ-παρασκευάζεται δηλαδή γιὰ τὴν αἰωνιότητα²⁵. Ἄλλωστε, ὁ ἄνθρωπος στὸ παρασκευασμένο του ἐκ Θεοῦ πρόσωπο ἐμπεριέχει τὴν αἰωνιότητα, καθὼς, ὅπως ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός, «αἰὼν γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων ζωὴ»²⁶. Εἶναι αἰώνας ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἶναι τὸ «γεννηθέν» εἰκόνισμα Ἐκείνου ποὺ εἶναι ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς αἰώνας, ὁ ἀπροσμέτρητος Θεός²⁷.

Ἐπομένως, τὸ ζητούμενο εἶναι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὅχι νὰ ἐγκαταλείψει τὴ δημιουργικότητά του ἀκόμη καὶ μὲ τὴ χρήση τῆς τεχνολογίας, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀντικαταστήσει τὴν αὐθεντική του ζωὴ μὲ μιὰ ζωὴ γεμάτη ἀπὸ τὸν πόνο γιὰ τὸν ἐπερχόμενο θάνατό του. Ὁ Εὐχαριστιακὸς καὶ Λειτουργικὸς λόγος τῆς Ἐκκλησίας δὲν τὸν ἐμποδίζει οὔτε καὶ τοῦ ἀρνεῖται νὰ πάρει τὴν ὕλη στὰ χέρια του, εἴτε γιὰ νὰ τὴν περιεργασθεῖ εἴτε γιὰ νὰ τὴν ἐκμεταλλευθεῖ ἐνισχύοντας τὴ βελτίωση τῆς καθημερινότητάς του. Τὸν βοηθάει ὥστόσο νὰ ἐνεργεῖ πρὸς μία κατεύθυνση γιὰ χάρη τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου, ἀποσκοπώντας νὰ φθάσει στὸ τέλος τῆς κάθε του ἡμέρας στὸ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι»²⁸. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει κληθεῖ ἀπὸ

25. Ἀρχιμ. Ἰουστίνος Πόποβιτς, ὁ.π., σ. 19.

26. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, μετάφρ. Ν. Ματσούκας, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 96.

27. «Εἷς αἰὼν ἐστὶ, καθὼ καὶ λέγεται ὁ Θεὸς αἰώνιος, ἀλλὰ καὶ προαιώνιος. Καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν αἰῶνα αὐτὸς ἐποίησε· μόνος γὰρ ἀναρχος ὢν ὁ Θεὸς πάντων αὐτὸς ἐστὶ ποιητής, τῶν τε αἰώνων καὶ πάντων τῶν ὄντων. Θεὸν δὲ εἰπὼν δῆλον, ὅτι τὸν Πατέρα λέγω καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Πανάγιον, τὸν ἕνα Θεὸν ἡμῶν» ὁ.π., σσ. 96-98.

28. Ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη δὲν πρέπει νὰ ἀποτελεῖ ἕνα κομμάτι αὐθαίρετο καὶ αὐτόνομο, σὰν νὰ ἀνακηρύσσεται σὲ κάποιον θεό. Ἡ τεχνολογία, ὅπως καὶ κάθε παράγωγο τῆς ἐμφυτῆς δημιουργικότητος στὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπο, καθὼς ὁ κάθε ἄνθρωπος ξεχωριστὰ προσφέρει τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ ζήσει ὁ ἄλλος καὶ ὁ Ἄλλος. Ἄν ἡ τεχνολογία δὲν εἶναι γιὰ τὴ χαρὰ τῆς προσφοράς καὶ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, τότε εἶναι κάτι ποὺ ἐντείνει τὴν κόλαση. Πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς τὸ ἐργαλεῖο, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ταπεινώνεται καὶ προσφέρει, ὡς θυσία, τὴν εὐφυΐα του γιὰ νὰ ἀναπαυθεῖ καὶ νὰ εἰρηνεύσει ὁ διπλανός του, πάντοτε μέσα στὴν πορεία ἀπὸ τὸ κατ' εἰκόνα στὸ κατ' ὁμοίωσιν. Ἡ εὐφυΐα τῆς δημιουργικότητος εἶναι ἕνα ζήτημα ζωῆς καὶ ὄχι ἐπιβίωσης, καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ὑπενθυμίζουν διαχρονικὰ οἱ ἀκόλουθοι στίχοι: «ΔΙΠΛΑ σου αὐτὸς ὁ ἀνάπηρος πρὶν κοιμηθεῖ βγάξει τὸ πόδι του, / τ' ἀφήνει στὴ γωνιά – ἕνα κούφιο ξύλινο πόδι– / πρέπει νὰ τὸ γεμίσεις ὅπως γεμίζεις τὴ γλάστρα μὲ χῶμα νὰ φυτέψεις λουλούδια, / ὅπως γεμίζει τὸ σκοτάδι μὲ ἀστέρια, / ὅπως γεμίζει λίγο-λίγο

τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου νὰ ἀφουγκρασθεῖ τὸν Λειτουργικὸ Λόγο, γιὰ νὰ διαπιστώσει πὼς ἀκόμη καὶ ὁ χρόνος τοῦ παρόντος, ποὺ ἀποκαλύπτεται στὸ πραγματικὸ του νόημα διὰ τοῦ Θεανθρώπου, ἀναδεικνύει ὄχι μία ἀτελείωτη ἐνδοκοσμικὴ κόλαση ἢ ἓναν περιορισμὸ τῆς δράσεως τοῦ προσώπου ἀλλὰ ὅλα τὰ λογικὰ ιδιώματά του. Διότι, ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τοῦ Λόγου δημιουργήθηκε καὶ γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν εἴσοδο στὴν αἰωνιότητα τοῦ Λόγου²⁹. Ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ τὸ τέλειον ὄν (τέλειον κατὰ τὴν τέλεια καὶ ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ἐνεφύσησε στὸ πρόσωπο αὐτοῦ τοῦ ὄντος), ἔχει ἓναν συγκεκριμένο σκοπὸ στὴν ὑπαρξή του: νὰ εἰσέλθει στὸν παρόντα χρόνο τῆς ζωῆς του μὲ πρόθεση καὶ εὐθύνη γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ νὰ ἀποφασίσει τὴν ἴδια στιγμή νὰ εἰσέλθει στὸν προθάλαμο τῆς αἰωνιότητος³⁰.

Λειτουργώντας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει τὸ τεχνικὸ (καὶ ὄχι τεχνητὸ) μεγαλεῖο τοῦ «ζωοποιημένου πνεύματός» του. Ἐπανατοποθετεῖται ἐντὸς τῆς σχέσεώς του μὲ τὸ Ἀρχέτυπό του (τὸν Ἀρχιτεχνίτη) καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτὸ τὸ μικρὸ ὄν ὡς τὸ ὅλον (τὸ «οἰκουμενικόν») μέσα στὸ σύμπαν. Ἔτσι στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀναγεννημένου καὶ «ἀναβαπτισμένου» ἐκ τοῦ Θεανθρώπου, φανερώνεται ἡ ὄντως ἀλήθεια. Διαφορετικά, ξεχωρίζοντας ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα, καὶ δὴ τὸ δεῦτερο πρόσωπό Της, τὸν Θεάνθρωπο, σημαίνει ὅτι διαχωρίζει τὴν ὑπαρξή του ἀπὸ τὴ δημιουργία κι ἔτσι μένει «ἀνέστιος» καὶ χαοτικὸς· παραμένει αἰωνίως ἐλλιπής, ὅσο τέλειον καὶ ἀπροσπέλαστο μπορεῖ νὰ μοιάζει τὸ κάθε τεχνολογικὸ τοῦ ἐπίτευγμα.

ἡ φτώχεια στοχασμὸ κι ἀγάπη», Γ. Ρίτσος, *Καπνισμένο τσουκάλι*, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1974, σ. 8.

29. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴν προνοήθηκε ἀπ' τὸν Δημιουργὸ νὰ ἔλθει καὶ νὰ ζήσει στὸν κόσμο. Ἀκόμη καὶ στὴν ἀκραία περίπτωσι ἐνὸς βιασμοῦ, τὸ πρόσωπο ποὺ γεννιέται, χωρὶς νὰ ἔχει προνοηθεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὸν Θεὸ ἀποτελεῖ κάτι τὸ μοναδικό. Κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἔχει πάντοτε τὴν αἴσθησι ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ κλήσι τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία καὶ καλεῖται νὰ ἀκολουθήσει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ κλήσι ἢ δική του, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι «ὁ τόπος τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ» βλ. Ἀρχιμ. Αἰμιλιανὸς Σιμωνοπετρίτης, *ὁ.π.*, σ. 316.

30. Πρβλ. Ἀρχιμ. Ἰουστίνος Πόποβιτς, *ὁ.π.*, σσ. 18-19.

SUMMARY

The Time of Man, the “Place” of GodMan

By Ioannis Koutsousimos, *PhD & PostDoc researcher*
Aristotle University of Thessaloniki

In the modern world, existential crisis is man's nightmare. He seeks ways to run away and escape from both the idea and the thought of pain and death. However, these end up being dead ends and not a life course. Post-time as an extension of the post-universe is modern man's perfect ideal evasion in the face of death. It is the perfect ideal “place” to think that he conquers death; and this “place” is the state of pleasure. He does not realize, of course, that death has already been defeated and that in reality the time of his life does not exist to hunt and torment him, but much more to function for what he really is; the lifegiving image of God. And as man forgets it, the mystery of the Holy Eucharist, the place of the Godman, reminds him of it. This place asks for man within its framework to keep him alive. And this Holy Sacrament asks man just as he is; with his passions and weaknesses. He even asks for him with his creative genius to develop him. It is not the technological breakthrough that will save man, but the purpose for which it is created. And it is none other than the fiber of “everyone be one”.

The answer to modern man and his despair at his intense indulgence with technology is the so-called “ecumenical man” (universal); the real “place” of the Godman, the “godman” of the Godman. Who proves that the time of every person's life is functional time, authentic and creative time, and not death.